

Kristian Naupang

Vol. 25 Issue No. 300

KAN NAUPAN LAI CHUAN

Thian tha.....	2
A chhia leh a tha	4
Lal fanu pathum	15
Taiwanah khualzin	18

Kum 25-na

September 2019

Bu 300-na

Editor

Rinsailovi

Managing Editor

Rev. Dr. C. Chawngmingliana

Joint Editors

Rev. P.B. Mankima

Upa B. Lalhmunliana

R. Lalbiakdika

Zohmangaiha

Circulation Manager

Upa C. Lalbiaktluanga

K R I S T I A N N A U P A N G

Synod Office First Floor

Mission Veng, Aizawl - 796 001

Phone - 0389-2324590

e-mail:

kristiannaupang@gmail.com

A man pe duh leh a bu la duh
chuan Circulation Manager
hriattîr tûr a ni.

Kum khat lâk man ₹ 50.

Kristian Naupanga thu chhuahte hi Editor ngaih dân a ni vek kher lo

A chhûnga thu awmte	Phêk
1. <i>Editorial</i>	1
2. Ṭhian ṭha	2
3. Mi dang tân vântirhkoh i ni thei	3
4. A chhia leh a ṭha	4
5. Naupang rinawm Athana VII	5
6. Testimony	7
7. Kan naupan lai chuan	11
8. Tehna ngaia teh	14
9. Lal fanu pathum	15
10. Taiwan-ah khualzin	18
11. Hmutheitua	21
12. Mi sual chauh chhua a ni	23
13. Hriatzauna Huang	24
14. I hria em?	26
15. Chei chhua	31
16. Ka hmuh ang hmu thei rawh	32

THIH THLENGA RINAWM

Pompei tih lehkhabu chhiar tawh leh film en tawh chuan kan hria ang a. AD 79-a Vesuvius tlângkâng (volcano)-in khawpui ropui tak a chhilh bo tâk kha a ni a. Rilru a khawih hle.

Walker Art Gallery, Liverpool-ah khuan he thil thleng - Rom sipai pakhat a duty laia chirhin a tihhlum lemziak nalh tak an târ a, a hmingah ‘thih thlenga rinawm’ an vuah nghe nghe a, mite ngaihven leh hmuh châk a tling.

Bible-ah hian thih thlenga rinawm tûrin Smurna Kohhran hnênah lehkhâ thawn a ni a (Thup 2:8-11). Tihduhdahna nasa tak an tuar a; nimahsela, an zâm lo. Thih thlenga rinawmte hi vawiin thlengin khawvêl thilah pawh chawimawi (respect) an ni a, Krista avângâ tuarna phei chuan vânah lâwmmam tam tak a nei dâwn a ni.

Thufinga kan neih, “Bul ãan ãat chu a chanve zawh ang a ni,” tih hi a dikna chen thui tak a awm ang. Amaherawhchu, bul ãan ãat hi a ãa tehmeuh mai. Chu ai maha pawimawh chu ‘a tâwp khâr ãat’ hi a ni.

Ëa taka bul ãana, a tâwp engmahlova awm ai chuan ho têa bul ãan, a tâwpa arh chhuah hi a duhawm zâwk fo. A bul ãan ãata a tâwp khâr ãat bawh hi tum tûr a ni. Vawiina kan thil tih ãat hi bânsan lo ila, kan awm dân ãate hi bânsan lo ila, a tâwp thlenpui ngam a pawimawh tak zet a ni.

ṬHIAN ṬHA*- Zodinsanga**Intermediate Dept., Ramthar Vêng*

Khaw pakhatah ṭhian dũn inkâwmngeih tak mai hi an awm a. An ṭhian dũn chuan mi dang phâk lohna an nei tlat a. Pakhat zâwk chu Pheka a ni a, a ri hriatna a ṭha lo va; pakhat zâwk erawh chu Tunga a ni a, a ṭawng thei lo thung a. An pahnih chuan tu dang mah ngai lovin an inkâwm ṭhîn a ni.

Sunday School te an kal ve ṭhîn a, an theih ang angin Pathian an fak ṭhin a ni. Naupang dangten hmusit ṭhîn mah se a tu emaw zâwk zâwkin, “Anni hi chuan min hmusit ṭhîn mah se, kan bulah Pathianin min awmpui reng alâwm,” tiin an inthlamuan tawn zêl ṭhîn a.

Zirna lamah pawh mi dang aia chungnung zâwk nih tumin an bei nasa hle a, chu chuan thiam ber dinhmunah a dintîr ṭhîn a.

Krismas a lo hnai a, Pheka chu a chhûngte nêh hmun dangah Krismas hmang tûrin an kal a. Chumi hlân chuan Tunga chu naupang dangten meizial zu ve tûrin an lo thlêm reng bawk a, a hnar reng thei ta bîk lo va, a zu ve chhin ta a. A zûk ve chhin tâkah chuan a hnu leh a awm lo thei si lo va, a rei tial tial a, a lût thûk zêl a, a lian tham deuh zu te, drugs te a ti ta zêl a. A zirna lam te a thlahthlam a, inkhâwm pawh a ngaihsak tawh hek lo.

A ṭhianpa Phekan Tunga chanchin a hriat chhuah chuan a theihtâwpin a thil ṭha lo tih lai chu ngheitîr tumin kawng hrang hrangin a ṭanpui a. Tunga chuan a lo ning deuh va, a zu bur chuan a lu-ah a khâwng pawp mai a, damdawi in kalpui ngai hial khawpin a awm a. A chhûngten, “Tu tih nge?” tia an zawh pawhin, “Lungin kawng chhak aṭangin min rawn tlâk palh alâwm,” tiin a chhâng a.

Tunga chuan inthlahrun hmêl takin kil khat aţang hian a lo ngaithla reng a. A tih a nih thu chu sawi chhuak ngam lo mah se a inthiam thei lo va, khatiang khawpa a  thianpa ngilneihna a hmuh kh n a ruih theih thil tih pawh b nsan a rilr k a. A thil  ha lo tihpui  hinte pawh chu k wm nawn leh tawh lo t rin a intiam a.

Tunga pawh chuan a thil  ha lo tih te b nsan tuma nasa taka  an a l k t kah chuan a hma angin ngai a awh chho telh telh a. A  thianpain nasa taka fuihin  anpui a ngaihna apiangah a pui reng bawk a. A hmaa Sunday School-a Pathian thu a lo zir  hin leh Biak Ina Pathian thu a lo ngaihthl k  hinte chu a nun kaihruaitu at n a hmang bawk a. Tichuan, a  thian  ha Pheka  anpuina leh inp kna az rah a nun chuan kawng dik a lo zawh ve leh ta a, a hmaa a nun d n p ngngai ang kha a lo nei leh thei ta a ni.

MI DANG T N V NTIRHKOH I NI THEI ASIN

V ntirhkoh, angel kan tih hi eng nge ni t ra kan rin le? V r vek, thla nei, hm l  ha tak, puan v r sin, ni anga  ng sur ni t rah kan ngai  ueuh  wm e. A nih pawh a ni mai thei e. Pathianin a duh taka a siam, amah fak leh chawimawitu, a duh tipuitling t ra a siamte an ni.

Keini hi Pathianin a v ntirhkoh at n min hmang thei a, mi dangten mals wmna an dawn theihna t rin min hmang duh a ni. I bulah  anpui ngai an awm em?  anpui rawh. I bulah rilru, taksa leh thlarau hliam tuar an awm em? Pathian kawhhmuh la, kawng dik z wk a zawh leh theih n n tih theih i nei ngei ngei ang.

A harsatna kha ngaihthl ksak la,  anpui d n i thiam lo a nih pawhin ‘ awngtai ang hmiang’ ti la,  awngtai d n teh u. Tam tak chu a veng hawk mai ang. Khawv la counsellor  ha ber chu mi dangte ngaithla  h ntute hi an ni.

A CHHIA LEH A ҘHA*- Lalrinnunga*

Intermediate Dept., Ramthar Veng

He khawvêlah hian thil engkimah a chhia leh a Ҙha a awm a, chumi thliar hran chu thil har tak a ni leh lawi Ҙhîn. A Ҙha kawng a awm reng laiin a chhe lam kawng hi kan zawh leh fo bawk. He duhthlanna chhia leh a Ҙha hi thlang thiam tân chuan vânehna leh malsâwmna a ni. Kan hmaa kan ban phâk maia awm chu a hmu lo der tân chuan he khawvêla an dam chhông pawha hrehawm, thih hnuah pawh hremhmuna kalna a ni.

Chutiang chuan naupang pakhat Davida pawh hi a lo nung Ҙhîn a. A Ҙhian kawmten an zir loh êm avângin Setana thlêmna chu hnar zo lovin a nung Ҙhîn. A sual êm avângin a chhôngte pawhin wawi tam tak home-ah an dah tawh a. Mahse, a sualte a sim thei si lo va. Mi dangte tân phurrit leh harsatna thlentu mai a ni ta a ni.

Chutianga awm ve kan duh loh chuan tûnah hian a Ҙha lam kawng hi kan zawh mai a him ber a ni. A tîrah harsa mah se a tâwpa nuam titu leh lâwm tûr chu keimahni tho kan ni. A chhe lam kawng kan thlan pawhin a tâwpa a tuartu leh hrehawm ti tûr chu keimahni tho kan ni bawk. Sual kawng kan zawh laklawh tawh chuan sim tum viau mah ila a harsa tawh Ҙhîn.

Duhthlanna hmang thiam leh thiam lo kâr hi a inang lo hle a, duhthlanna hmang thiam lo mi kan nih chuan a hmaa keimahni aia hnuai zâwka awm nia kan ngaihte pawh duhthlanna hmang thiam kawng dik an zawh chuan kan chungah an lêng mai dâwn a ni. Chutiang bawk chuan kan tluk loh nia kan ngaihte pawh kawng dik lova an kal chuan keimahni aia hnuai an awm thei bawk. Chuvângin, a Ҙha lam kawng, kawng dik hi i zawh hrâm hrâm ang u.

NAUPANG RINAWM ATHANA VII

- Rev. H. Laldintluanga, Hnahthial

Athana te khua chu Camping boruak avângin a nuam hle mai a. Inkhâwm ngai lote pawhin Biak In an pan sung sung a. Naupangte pawhin inkhâwma Pathian faka lâm chu an thlâkhleh ber a ni a, zân inkhâwm dâr rîk hma aţangin naupanghote chu Biak In tualah an awm sup sup tawh thîn a. Pathianni zan khat an inkhâwm tûr chu Athana pawh a helhhawlh a, zanriah pawh ei tha hlei thei lovin a awm a. A thianten inkhâwm tûrin an rawn sâwm a, ani pawh chu hmanhmawh takin a insiam sawk sawk a, a kal ve ta a.

Chumi zânah chuan an speaker chuan thu a sawi leh a, thusawi a thiamin a sawi ngaihnaawm bawk a, naupangho pawh tu mah ninhle leh bengchheng an awm lo. Athana pawh chuan ngun taka en kar chungin thusawi chu a lo ngaithla a. Mi sual chhandam ngai kan nih thu leh mi sual vek kan nih thu te, sualin mihring nun a fan chhuah dân te, kan thatna lai ber pawh silhfên bawhlhlawh a nih thu te chu thiam takin a sawi a. Upa thutna lam a hawi a, Upate pawh chu mi sual chhandam ngai an nih avânga Pathian hnêna ngaihdam dîl tûr an nih thu a sawi a.

Athana rilru chu a buai leh ta viau mai. Mi fel leh piangthar sa nia a ngaih an Kohhran Upate, ama pa ngei pawh chu mi sual, ngaihdam ngai an nihzia a hriat chuan thil sual pawh ti ve lo tûra a ngaih an Kohhran Upate pawh mi sual mai an nih ve chuan tu nge vanram chu kai zo ang le? Kei ngei pawh hi engtin nge vânrakah ka kal theih ang le tiin awm hmunah chuan a lo ngaihtuah a, a rilru a lo buai hle a. Inkhâwm bânah chuan Biak In leh a chhehvêlah bethel tûr a ni leh a. Zan boruak nuam tak, thla êng hnuaiah chuan Biak In leh a chhehvêlah chuan an bethel leh ta a. Athana chuan Sunday School-a an zirtîrtu Maruata bawk chu a zawng leh a. Tv. Maruata chu hmun fianrial deuhah hian ţawngţai tûrin a lo inbuatsaih mêk a. Athana chuan a va pan a, “U Maruat, mi

sual vek kan nih chuan tute nge vânrâm kai ang le?” a va ti tâwng mai a. Maruata chuan, “Athana, kan speaker thuhrii chuan a tibuai leh che a ni maw? Lo ðu rawh kan sawi dûn leh dâwn nia,” a ti a.

Maruata chuan naupang hriatthiam theih tûr zâwng nia a rin angin hetiang hian a hrihfihsak leh ta a. “Sual hi chi hnih anga sawi theih a ni a, pakhat zâwk chu Pathian ring lo leh Pathian ngaihsak lote سوالنا ang hi a ni a. A dang leh chu Pathian miten Pathian thianghlimna êng aţanga kan inthlîra, سوال leh bawlhhlawh kan nihzia kan inhriatna hi a ni a. Pathian kan hnaih zawh poh leh kan bawlhhlawhzia leh tenawmzia kan inhmu ang. Puan vâf fai taka bawlhhlawh tē tak tē pawh a langsâr nalh ang hian Pathian hnaih apiangte chuan an سوال tē tak tē pawh an hmu langsâr nalh zêl ang. Chûng سوال dân chi hnih chu سوال chu a ni ve ve a; mahse, thil hrang daih a ni a, a hnuhnung zâwk hi chu ringtu nuna awm reng tûr leh Lal Isua pawhin a phût a ni zâwk (cf. Lk 14:26; Mt 10:37-39). Ringtute chuan mahni nun pawh inhaw chungin Isua kan zui a, Pathian kan hnaih poh leh kan tenawmzia leh khawngaihna avâng chauha mi سوال chhandam kan nihzia kan hria ang, hei hi chu ring tawhten Thlarau Thianghlim zâra kan inhriat dân a ni zâwk. سوال chu a ni ve ve a; mahse, ring lote سوالنا nêna anghkata kalpui chi a ni lo. Chuvângin, kan Upate, kan Pastorte leh nangmah ngei pawh, mi سوال kan nihna chu a hnuhnung zâwk ang hi a ni. Ni tin سوال laka chhandam ngai mihring kan ni a, ni tin سوال kalsan a, Pathian duh dâna nun hman zêl tûr a ni. Hetianga ni tina سوال sim chung a Isua zuitute hi Pathian thu âwih, Thlarau Thianghlim hruaithe chu an ni a, nakinah hun hnuhnung a Lal Isua lo kal hunah chûng mite chuan chhanchamna famkim an la chang dâwn a ni,” a ti a. Athana chu a thaw ta huai a; tichuan, hmun fiamrial lamah chuan ðawngţai tûrin a kal hrang ve leh ta a. Tv. Maruata pawh chuan Athana kal liam tûr chu a en zuiin, “He nau hi chu eng emaw tak chu a la ni ngei ang,” a ti rilru vawng vawng a.

TESTIMONY

- Rev. R. Lalvulluaia

Director, Synod Prison Ministry

Thuhmahruai: A hmasain he thu hi jail tâng pakhatin a testimony a sawi a ni a, he a chanchin a sawi aṭang hian chhiartuten nun fîmkhur a ṭûlzia leh wawi khat tihsual a pawî theihzia te kan hriata nun fîmkhur nâna kan hman theih beiseiin kan han târ lang a, a sawitu sawi dân ang ang hian kan ziaak chhâwng mai dân a ni.

“Tûn hma hun zawng zawnga rûkru ngai lo chu rûkru case-in jail-ah ka lût ta tlat mai. Ka ngai thiam lo hle mai a, ka pawî khawih ngei a ni si a. Ka nupui fanaute ka ngaihtuah a, kan nu hi rilru buai a ni si a, ka manganzia chu ka sawi thiam lo zawk a ni.

“Chutia mangang taka ka awm lai chuan ka awmna ward (5-A)-a rawngbâwltu Pu Rova chuan ka manganna te min hmuhpui a (Pathian remruat tak pawh a nih ka ring). Pu Rova chuan ka manganna te min hriat thiampui takin a thiam ang tâwkin min thlamuan a. Piantharna thu te min hrih a, “Tûna i thil tawn hi Pathian kohna che a nih hi,” ti tein min kâwm a, Pathian hnênah chawlhna, thlamuanna, hlimna leh chatuan nunna a awm zâwkzia te min hrih ve ṭhîn a. Tin, a thusawi dik ka tih êm êm ka theihngihl theih rêng rêng loh chu, ‘Pathianin a hmangaih che a, chatuana i boral a hlauh avângin Thlarau Thianghlimin a chhinchhiah tawh che a, khawvêl lamah chuan tlân eng ang mah la, i luang chuang lo vang, i kawng a dân zêl ang che,” min tih kha a ni.

“Tin, pianthar awmzia te min han hrih ve viau hnuah chuan ka rilru duhthlanna ka siam fel ta a. Tawrhna zâwk pawh ni mah se Krista hnung zui ve tûrin duh ka thlang fel ta. Central Jail-ah hian Lal Isuan min lo hmuak reng a ni tih ka hriatin jail

hi ka tân chuan damna in a ni ringawt. Ka lo tâng lo vang tih ka hlau rum rum a ni.

“Nimahsela chuti khawpa lâwmna ka neih mêk lai chuan ka rilru hah leh mangannate chu a lo lan hun a awm leh thîn a, chûng zawng zawng pawh chu min hrethiam takin Pathian thuin min kâwm pah zêl a, “Vawilekhatah i buaina hian a kiansan duak dâwn lo che a, khang i buaina leh i manganna zawng zawng kha sual hnathawh a ni a, khang sual hnathawh hneh tûr khân tawngtai tam la, Thlarau Thianghlim tanpuina dîlin tawngtai tam rawh,” min ti a. A châng leh min han hau leh rih thîn a; nimahsela, thlarau chuan min zawm tlat a niang, kan inhaw chuang lo va, kan hlim phah zâwk mah thîn.

“Chutia Pathian thua tui tak leh beiseina sâng tak ka neih ve mêk lai chuan jail chhûngah Revival Speaker Pu Thangtea chuan crusade a rawn nei zui leh hlauh mai bawk nê. Ka va han lâwm tak êm!

“A thusawi ka han ngaihthlâk khân min tichak thar nasa hle mai a, Pathian hmangaihna thu te ka hriat ngai loh thil tam tak ka hriat phah a, ka lâwm lutuk avângin ka mittui chu dan rual lohvin a lo haw thîn a, ka lâwm ve thîn a, lâwm bâk chu tih theih ka neih loh avângin ka tih theih ve tâwk a nih bâkah amah faka lâwm hi ka châk hrim hrim thîn. Speaker te haw tûr chu ka ui êm êm mai a, ka duh dân chuan Pathian biak inkhâwm hi awm ni tin mai se, tih hi ka duh a. Pathian hnêna tlûk luh chiah hi hlimna ka neih chhun a nih avângin. Pa Rova pawhin ward lamah min ngaihsak lo deuh nia ka hriat hian ka vui thîn. Mahse, a tak takah chuan min thlahthlam ngai lo, a chungah ka lâwm a; mahse, ka lâwmna ber chu Pathian hnênah a ni.

“Tin, hetih hun lai zawng zawngah hian gospel hla (PBKA hla) ‘Eng lai pawn ka chhûngrilah hian ka Lal duhawm chuan min awmpui thîn’ tih hla leh ‘Ânhhe dawng khawvêl’ tih hla

hian min luah reng a, ka rilru khawih zual deuh châng a awm a, chu chu –

*“Thim hnuai ațangin Lalpa chu ka au va,
Ani chuan ka aw hriain min lo chhâng a,
Hmangaihna kutin min lo kuangkua h,
Ka bosan tawh lâwn g sual thim zîngah,”*

tih châng hi a ni.

“Tin, chutiang vêla hun ka hman mêk lai chuan kan ward upa Pu Rova chuan ‘Synod Prison Ministry-in jail-ah counselling an rawn nei t̄hîn a, kal ve rawh aw’ min ti a, lâwm takin ka lo chhâng a. Tichuan, counseling chu ka kal ve leh a, ka t̄angkai puiin ka hlâwk pui hle mai. Synod Prison Ministry Director-in min counselling phei chuan ka mittui a tla zawih zawih mai a, ka hlâwk pui takzet a ni.

“Tûn hma hun zawng zawng kum 61 chhûng tehmeuh mai Pathian thu pawh ngaihsak lova khawvêl lama ka lo tlân avângin Pathian thu pawh eng mah hriat ka nei lo takzet a, chutiang vêl ka ngaihtuah châng phei chuan ka inchhîr takzet a, Pathian thu hriat belh zêl hi ka chhâk takmeuh va, counselling kan kalnaa min hrih leh Pu Rovana min hrih ve ang angte pawh chuan min tiphûrin min tihmasâwn êm êm a, ka lâwm t̄hîn khawp mai.

“Nimahsela, ka hma lam hun lo kal tûrah hian ka ding nghet zo lo vang tih ka hlau t̄hîn a. Tûna ka rilruah chuan tlûksan leh ngam chi ka nih lohzia chu ka Chiang a, duh dân nei thei leh ngaih dân nei thei ka ni tawh lo va, Lalpan min hruaina chu ka kalna tûr a ni a, a thu ngaichâng chung zêlin kan dam chhûng hun chu hman ve ka tum tawh a ni.”

Tlângkawmna: He testimony ziaktu hi a ziah ang tak hian tûn hma zawnga Pathian thu ngaihsak ngai lo a ni a, theihtâwpa chhûngkua enkawla inhmang t̄hîn a ni. A fate hi

an la puitling chiah lo va, a fa u ber dawttu hian phai lamah a la zir a, a zir chhuak t̄ep tawh a, an hautak v̄anglai tak a ni. A eizawna ve t̄hin an motor neih ve chhuna an hnathawhah a tluan loh lai tak a lo ni bawk n̄en, nu ber lah hmeichhe t̄hat loh nei, enkawl ngai a lo ni bawk si. Mamawhnain a ur thl̄uk ngang av̄angin mi pawisa a ru ta ringawt mai a, chu v̄anga jail-ah hian l̄ut a ni. Nimahsela, a pawisa r̄uk pawh chu a ngai ngaiin a neitute hian an hmu l̄et leh vek a, jail-ah hian piantharna a chang ta hlauh a ni. A pianthar thu te huai taka puang z̄el t̄ur leh, chu chu a ringtu nun kal z̄ela hnehna a channa a ni tia thu kan inr̄awna ngai pawimawhin he a testimony hi a rawn z̄iak a, salt̄angte chhuahtu Isua Krista lo ropui ber rawh se.

Tin, heta hming lo langte hi a t̄ul chinah hming dang puah an ni tih erawh chu chhiartuten in lo hre tel d̄awn nia.

Thil tihsual av̄anga court-in thiam loh a chant̄ir v̄anga sala an chhawrho phurh kh̄awmna lawngah hian Duke (ram awptu) pakhat a chuang ve a, khaidiat hrawl taka an thlun salho chu eng v̄anga sala awm nge an nih a z̄awt z̄el a. Thil tihsual an neih lohzia leh ror̄eltu dik loh v̄ang te, mi dangin d̄awta an puh v̄ang chauh a nihzia te an sawi vek a. Nakinah chuan tleir̄awl pakhat hi a z̄awt leh a, ani chuan, “Ka pu, heta awm hi ka phu ve r̄eng a ni. Pawisa ka ru a. Mi dang ni lovin keimah hi ka thiam lo a ni, ka sual v̄ang liau liau a ni e,” a ti a. Chu veleh Duke chuan a d̄arah a vuan a, “Nang...nang mi sual tangrang hi h̄eng mi rinawmho z̄ingah hian engati nge i awm ve reng? An z̄inga awm tl̄ak i ni hlei n̄em, chhuak ngh̄al vat rawh,” tiin a chhuah ta daih mai a.

A t̄anpuite khaidiata an thlun beh vek laiin ani chu a zal̄en ta daih mai le! Mi sual a ni tih a pawm ngam v̄angin a zal̄en ta ringawt mai a nih chu.

KAN NAUPAN LAI CHUAN

- Rev. C. Lalrosiama
Synod Office

Thingtlâng naupang kan ni a, la rei lo viau mah se tûnlai nêh chuan a inang lo hle mai a. Tûnlaia infiamna chi hrang hrang bâkah hêng – mobile phone te, computer te, TV te duh hun huna kan en theih ang hi a la awm ve lo va. Kan intihhlîmna leh kan thlâkhleh ber chu thiantie nêna infiam leh inkawm ho kha a ni ber mai. Kan induhsak tawn êm êm a, thil thar kan nei a nih pawhin kan thiantie hmuhtîr hlan kan nghâkhlel a. Ei tûr kan nei a nih pawhin thiantie nêna ei ho kha kan châk êm êm thîn.

Ni tin sikulah kan kal thîn a. Sikul kan kal dâwn te hian a hman hmasa apiang kan insâwm a, hlim takin kan kal a, sikul thleng hmasa nih châkin hmanhmawh takin kan tlân dâwr dâwr mai a ni. Chutiang chuan ni tin inkawm thîn ni mah ila, kan innîng ngai rêng rêng lo va. Kan châk êm êm pakhat chu, sikul kal loh nia nu leh pate bula feh kha a ni.

Inrinni a lo thlen chuan lo lama feh tûrin kan insiam a, tûkthuan ei khamah chuan kan thiantie nêh bawh nu leh pate thlazâr hnuaiyah feh kawng chu kan zawh a. Lo thlen thuai thuai kan châk a, a chhan chu kan feh hmasak tuma fanghma sên la lawh tlâk loh te kha eng tiat nge a lo nih tawh tih te kan hmu châk a. Tin, thlâm bulah kan nuten pangpâr min phuntîr a, chu kan pangpâr phun chu a lo lian tawh ang em, a lo pâr tawh ang em, tihte kha kan hre châk a ni.

Lo kan han thleng ta a, kawng pêng a lo awm ta t̄euh mai a, mahni lo kawng t̄euhvah chuan kan inthen darh a lo ngai ta. Kan thiantie nêh chuan, “A haw hmasa hriat theih nân he lai lungpui sîrah hian fanghmain kan inchnâwl̄thuai dâwn nia aw?” kan ti a (Inchnâwl̄thuai tih awmzia chu a haw hmasa

zâwk hriat theih nâna thil dah a ni). Hnah emaw, fanghma emaw, vaimîm leh thil dangte pawh ni se, a dahna tûr hmun kan ruatah chutianga lo awm chuan kan ðiante an haw tawh tih kan hre thei ðîn a. A haw hmasa zâwkin an dah a, a haw hnuhnung zâwkin kan la mai ðîn a ni.

Tichuan, thlâmah chuan kan iptê te kan dah a, thlâm bula kan thlai phun te leh kan pangpâr phunte chuan min lo lawm ni âwm takin thliin a rawn chhêm zâwngte hian an thle siau siau mai a. Thlâm piah lam sawntlung bula kan fanghma te chu kan han en kual a, kan rin ang ngeiin a lo lian tawh hle mai a. Kan pangpâr phun te pawh a ðhen chu an lo pâr ðan a, ðhenkhat erawh chu a la kuhmûm a. Kan nun hi a hlim veng veng a ni. Fanghma no ðha ðha chu kan ðiante chhâwlðhuai nân tiin kan lo va, mahni ei ai mahin kan ðiante pêk chu kan châk zâwk a ni ber mai.

Thlâmah chuan kan nu leh paten mei an lo chhêm a, thingpui te an lum zawh chuan tuthlawh kan keng a. Buh leh thlai lo dîptu hnim te chu kan thlo va, chutianga kan tih chuan buh leh thlaite chuan an ngeih êm êm mai ðîn a. An lo ðhang a, rah duhawm tak an chhuah theih pah ðîn a ni. Thlawh fai kha a pawimawh êm avângin hnim rawn ðo thar apiang lo thlawh zêl chu kan nu leh paten kum tluana an thawh ðin chu a ni.

Tlai lam a lo ni a, hâwn a lo hun ta a. Hâwng tûrin kan insiam a, kan theih tâwkin thlai hnah leh thil dangte kan ak a, in lam panin kan hâwng ta a. Chhungkuaa hlim taka hna kan thawhna hmun a nih avângin kan lo chu kan ngai thei hle mai a. Kan hawsan hnu pawhin a lan theih chhûng chu râl aţangin kan thlîr hrâm hrâm ðîn. Tichuan, kan kal zêl a, kawng pêngðhuam chu kan thleng ta a. Kan ðiante nêk kan inçhâwlðhuaina hmun chu kan han en vat a. Eng mah hmuh tûr a lo awm lo, kan ðiante chu an la haw lo a ni tih kan hre

thei a. Kan iptea mi fanghma kan ah zînga a ʈa ber chu kan la chhuak a. Kan ʈianten kan haw tawh a ni tih an hriat theihna tûrin kan dah ta rân mai a ni.

Chutiang chuan mi dangte pawh an inchnâwlʈhuai ʈîn a. Nula leh tlangvâlte pawh an inchnâwlʈhuai ʈîn. Dahna tûr hmun bîk kan siam ʈeuhah chuan a haw hmasain kan dah mai a. Tu mahin mahni ta tûr ni lo chu lâk kan tum ngai rêng rêng lo va. Kan haw kawngah pawh chuan kan rilruin kan ʈiante bawk an lo lang leh a. A tûk Pathianni inchnâwma kan inhmuh hun tûr te kan ngaihtuah a. Pathianni a lo thlen chuan hlim takin Sunday school kan kal ho leh ʈîn a ni. Engkim mai hi ʈiante tel lo chuan nuam kan ti lo va, kan induhsak a, kan neih ang ang a ʈa ber intihsak tawn kan duh ʈîn a ni.

A châng chuan sikul chawlh laiin luiah chakai leh sangha manin kan kal ho ʈîn bawk a. Kan man zawng zawng kha kan hâwn dâwnah kan dah khâwm vek a, a man tam leh a man tlêm pawhin inang tlâng vekin kan insem leh a. Kan chanpual tûr kan insem dâwn te hian a thlang hmasa ber nih hi kan duh lo va, kan inhnawn lai h lai h a. A châng chuan kan zînga naupang ber hi kan thlan hmasaktîr ʈîn. Kan rilruah kan ʈianten a ʈa zâwk chang se tih duhna kha kan nei lian hle a ni.

Chutia rama kan kal châng te chuan chhûnah kan rilʈâm hlauvin kan nuten chaw min fûntîr a. Kan neih ang ang chawhmeh kan pai a, chhûn kan ril a lo ʈâma chaw kan fâk dâwn te hian kan chawfûn leh chawhmehte chu hmun khatah kan ʈhet a, kan kîl bial pap mai a ni. Kan ei dâwn chuan kan zînga upa berin chaw a bâr hma chuan kan rilʈâm tawh viau pawh ni se kan bâr khalh ngai lo. ʈiante nêna nun ho dân tûr te kha kan nu leh paten min lo hrilh a, kan theih ang angin kan nunpui ʈîn. Mi dangte nêna khawsak ho dân hi kawng tinrêngah min lo zirtîr a. Chutianga kan lo tih avâng chuan

nun ho a nuam a. Inhuatna kan nei lo va, kan inthlahlel ngawih ngawih zâwk a ni.

Chutianga têt lai ațanga induhsak tawn leh lo inzui chawt kan nih avâng chuan – kan lo puitlina, eizawna hrang hrang kan neih hnu pawh hian kan la inngai a. Kan theih ang angin kan la ințanpui tawn țhîn a ni. Kan țhiante chung a rilru țha tak put hi Pathian duh zâwng a ni a. Mi chung a kan țhat phawt chuan mi dangte pawh hi kan chungah an lo țha lo thei lo a ni. Isua pawhin, “Chutichuan, thil engkim miin in chung a an tiha in duh tûr ang apiang chu, mi chungah pawh ti ve rawh u,” a ti a (Mt 7:12). Kan țhianten min hmangaih se, min duhsak se kan tih chuan kan hmangaih ang a, kan duhsak hmasa tûr a ni.

TEHNA NGAIA TEH

Thawnthu tam tak kan chhiar chuan mite inbum leh țhin dân hi kan hre fo vang a, hetia inbum leh chhâwngte chanchin hi chu a danglam deuh a ni. Chhang urtu pakhat hian chhangphut zuartu hnênah hian chhangphut hi a lei ziah a, a châng chuan a chhangphut rawn bûk hi tîem a ti thei êm êm mai a; mahse, a ngawihsan deuh reng a. A tâwpah zawng chhangphut zuartu chu a hêk ta nge nge a. Police hnênah a thlen a, rorêltu hmaah a hruai ta a.

Rorêltu chuan, “Khawiah nge i bûk lung chu?” tiin a han zâwt a. Chhangphut zuartu chuan, “Bûk lung ka nei hlei nê!” a lo ti a. Rorêltu chuan mak ti takin, “Bûk lung i neih si loh chuan engtin nge i chhangphut chu i bûk theih si a?” a han ti a. Chhangphut zuartu chuan, “Chu zawng thil harsa a ni hlei nê! Chhang urtu hian pound nga a duh chuan a chhang tlang pound nga nê ka buk ve mai a; a chhang tlang bûk ang ang chu ka pe ve mai țhîn,” a ti ta thên a.

Chhang urtupa chuan thil awm dân chu a hre thiam thuai a, an thubuai chu a hnûk kîr leh ta a ni.

LAL FANU PATHUM

- Upa Prof. R.L. Thanmawia
Ramhlun

Hmânlai hian lal pakhat hian fanu nula fel tak tak pathum a nei a, an hmêl pawh a ṭha hlawm hle a. Ni khat chu a fanute pathum chu a bula kal tûrin a ko va. A hnên an lo thlen chuan, “Ka fanu duh takte u, in fingin in fel êm êm a, ka chhuang takzet che u a ni. Tûnah hian zawhna ka zâwt ang che u a, in chhân ṭhat dân azirin ka ropuina hi ka sem dâwn che u a ni,” a ti a.

A fanute chuan, “Eng thil tak min zâwt ang maw?” tiin an ngaihtuah nauh nauh va. Lalpa chuan a fanute hnênah chuan, “In nausên lai aṭangin in ṭhatna tûrin theihtâwp ka chhuah ṭhîn a. In chungka ka ṭhatna leh ka hmangaihna che u hi eng angin nge in hmuh le?” tiin an rin loh deuh zawhna a zâwt ta a.

An unau zînga upa ber chuan, “Ka pa, i mi hmangaihna hi kulh nghet tak, râlin an rawn beih pawha an luh theih hauh lohna kulhpui nghet niin ka hria,” a ti a.

Chu a chhânna chuan lal chu a tilâwm hle mai a, “Mami, i chhâng thiam bawk a, ka kulh zînga nghet ber leh ṭha ber hi i nei dâwn nia,” a ti a. Chumi awmzia chu a khawpui zînga kulh nei ṭha ber chu a pe tihna a ni.

A upa ber dawttu hnênah chuan, “Nangin engtin nge i chhân ve dâwn?” a ti a.

Ani chuan, “Ka pa, i mi hmangaihna hi a duhawm êm êm a, lunglhu ṭhi mawi ber ang niin ka hria,” a ti a.

Chu chhânna pawh chuan a pa chu a tilâwm hle mai a, a hnênah chuan, “Nang pawh i chhâng thiam hle mai. Ka ro bâwma lunglhu zînga a ṭha ber i nei ang a, i awrh ṭhîn dâwn nia,” a ti leh a.

A naupang ber hnênah chuan, “Bawihte, nang engting nge i chhân ve dâwn?” a ti a.

Ani chuan, “Ka pa, i mi hmangaihna hi chi ang niin ka hria,” a ti a.

Chu a fanu chhâna chuan lal chu a tithinur hle mai a, “Chutiang mai mai chuan a ni maw ka hmangaihna hi i lo dawn ni le. Buhpâwl têt khat la la, kal bo nghâl rawh. Ka hmêl rêng rêng hi lâwm nachâng hre lo mihring hian i hmu leh tûr a ni lo,” a ti ta hrep mai a.

A fanu chuan a sawi awmzia chu sawi fiah a chhâk hle a; mahse, a pa thinrim hmêl a hmuh chuan sawiin awmzia a nei dâwn lovin a hria a. Tichuan, a chhuak a, choka lamah a kal ta a. An chaw chhûmtu hnênah chuan lalber ei tûrah chuan chi rêng rêng telh hauh lo tûrin a hrih a.

Chaw chhûmtu chuan lal fanu hrih ang chuan lal ei tûrah chuan chi rêng rêng a telh ta lo va. Tlaih lalin chaw a han ei chuan a chawhmeh zawng zawng chu a hâng vek a, tui a ti ta lo hle mai a. A thin a rim êm êm a, chaw chhûmtu chu a kohtîr ta a. Chaw chhûmtu a lo thlen chuan, “Kum hei leh chen hi ka ruai che a, ei siam i thiam loh pawh ka hre ngai lo va. Vawinah hian engtizia nge i chawhmeh siam hi i va ngaihsak âwm lo ve? Hetiang tluka tui lo hi chuan nausên pianghlim pawhin an thiam ang chu? I mutthlûksan nge thil dang i tihsan zâwk? I hna aţang hian ka bân daih mai tûr che asin,” a ti a.

Chaw chhûmtu chu lal hmaah chuan a ʘingthi a, “Aw lalber, i fanu hnawh chhuah tâk khân i chawhmeh ei tûr rêng rêngah chi telh lo tûrin min ti a, chu vâng chuan ka telh lo a ni,” a ti a.

Lal chuan, “Chi tel lovin chawhmeh i siam ngai lo tihna a ni maw?” a ti a.

Chaw chhûmtu chuan, “Ka pu, chi tel lo chuan chawhmeh a siam tui theih loh va; chuvângin, chi tel lo chuan kan siam ngai lo. Saa chi kan telh hian sa tuina chu chi chuan a rawn siam chhuak thîn a ni,” a ti a.

Lalin chu thu chu a hriat chuan a fanu naupang ber chhâna fing tak chu a lo hre thiam lo a ni tih a hre ta a. Chi hnathawh dân ropuizia leh a tângkaizia a han hriat thiam hnu chuan a fanuin a dinhmun a sawi chu a ropuizia leh a ute pahnih fakna aain a thûkin a ril zâwk daih tih pawh a hre thiam ta a. A fanu naupang ber leh a duat ber chutianga a tih avâng chuan a inchi hle a. A chhiahhlawhte chu a fanu hnawh chhuah tâk chu zawng tûr leh a hnêna hruai haw thuai tûrin a tîr ta a.

A fanu chuan a pain a hriat thiam veleh a rawn hruaitîr leh tho dân tih pawh a ring sa a. A pa hnên a lo thlen chuan a pa chuan, “Bawihte, i chhâna fing tak ka lo hre thiam lo va, min ngaidam ang che. Ka fanute zînga fing ber i ni a; chuvângin, ka ro luahtu tûr i ni ang,” a ti ta a.

Lal Isua pawhin amah ringtute chu, “Lei chi in ni e...” min ti a. Chi chuan a bula mite a al thîn a, thil dangte an lo tui zâwk theih nân amah a intiral thîn a. Keini pawh khawvêla kan awm chhûngin chi ang maiin kan bula awmte thâtna leh thutakin kan hneha, nun thar an neih theih nân hna kan thawh zêl a pawimawh êm êm a ni.

Pastor la naupang tak hi Pathianni zân inkhâwma a thusawi hmasak ber dân chuan pulpit-ah a ding chhuak a, a zâm chhe ve hle ni ngei tûr a ni, “Unaute u, inkhâwm tûra ka lo kal lai kha chuan ka thusawi tûr hi kei leh Pathian chauhvin kan hria a; mahse, tûnah chuan Pathian chauhvin a hre tawh,” a rawn ti tawp mai a. A thusawi tûr ruahman zawng zawng chu a theihngilh vek zu nia maw le!

TAIWAN-AH KHUALZIN

- F. Vânlalrochana, MPS
Zotlâng, Aizâwl

Pathian khawngaihna azârah ka zin ve ta fo mai. Sawrkâr aiawh te, kohhran aiawh te pawhin.

Taiwan Presbyterian kohhran leh Mizoram Presbyterian Kohhran thawh hona avângin June–July, 2019 khân Taiwan ramah kan han zin leh hlauh mai bawk. Pathian malsâwmna liau liau a ni a. Kohhran leh a rawngbâwlnaa kan tel ve hrâm hrâm rah a ni te pawhin ka hre deuh.

Taiwan kaihhnawih hi sawi tûr a tam mai a, kan tâna ðangkai leh ngaihtuahna tizau tûr tlêm azâwng han sawi ila a ðha âwm e.

1. An fai : Anmahni an fai a, an khawlai a fai a, an in chhûng a fai bawk. Hêngte hi a fai sa a ni ringawt bîk lo, an tifaï peih a ni. Smangus khuaah an restaurant pakhat kan pui a. An thil ei bângnawite chu a felfai bîk lo. Kan han rûtin kan han tifaï chu, a fai mawi êm êm leh mai a ni. Faina hi balh loh a ni lo va, tihfai peihah a inngat tih a chiang êm êm a ni. ðhalai, tleirâwl, naupang in chhûnga che rual awm ve dul sia, in chhûng leh kawtlai bâl tlat kan nih chuan zahthlâkah ngai ila, kan fai thei a ni.

2. An rin tlâk : An rin tlâk kan han tih hluai hi an ðhalai te, la tleirâwl leh la naupang deuh te pawh an ni. Kan inkhâwmna pakhata zai hruaitute chu han en rêng rêng pawhin kum 14 bâwr an ni tih a hriat ngawih ngawih mai a ni. Kohhran inkhâwmah nuam ti takin zai an hruai thei tlat.

Naupang kum li mi lek lek pawhin an hnam zai leh lâm an thiam êm êm mai a. Khatiang tak te kha a entawn tlâk.

Kan kum a la naupan deuh avângin thil ngaihtuah mang lo tûr kan ni lo va. Thil tam tak kan ngaihtuahin kan thiam tûr a ni tih hi kan hriat reng a ða.

3. Inkhâwmnaa an awm dân : ðhalai leh tleirâwl pual deuh inkhâwm te, kohhran inkhâwm pângngai te an nei a. Kohhran inkhâwm pângngaiah chuan mobile phone khawih ka hmuh âwm ka hre lo. Tleirâwl inkhâwmah te chuan mobile phone an lek chhuak a. Kut hleia lek chhuak leh mobile phone khalh tum hrim hrim erawh an ni lo. An thuchah ngaihthlâk leh an Pathian thu sawi kaihnawih kha an phone hmangin an lo en ve zêl a, ðangkai takin Pathian biakna atân an hmang tihna a nih chu.

4. Incheinaah an buai lo : Incheinaah an buai lo khawp mai. Hei hi kan entawn atân a ða. Mi ngaih dânah an buai lo va. Mi incheina an va buaipui khu chûk lo. Kohhran inkhâwmnaah chuan pheikhawk pum bun ngei tûrah an ngai a. A bâk chu ngaih dân danglam vak an nei lo.

An inchei dân kha an inchei dân a ni mai. Keini chuan ‘thing’ te pawh kan ti mai thei e. ðhinna leh changkâna hi kan incheina lamah a ni lo va, keimahni chhûngril lamah zâwk a ni tih kan hriat reng a ða.

5. Thil a felfai : Thil a felfai han tih hian, train ticket a ni emaw, bus ticket a ni emaw, inchuh buai a ngai lo. Khawiah emaw kal pawhin intlar a ðul chuan an intlar mai a. Mahni chêt hun takah an che mai. Dawhtheihna te, insûmtheihna te an nei ða a. Hêngte hi Mizoten, a bîkin Mizo ðhalaiten kan nei ngai lo a ni bîk lo va. Kan tlachham tial tial niin a lang thung a. Kan ðan lâkna tûr a ni e.

6. Restaurant pakhat chu : Chinese leh Taiwanese restaurant-ah kan châwl nual a. Kan chawlhna restaurant pakhat chanchin hi ka’n sawi teh ang.

Kum za chuang an lo kalpui tawh a ni a. An Hausa tawh bawh nê, a neituten an titâwp a. An fate pawh an ro khâwl sa hmanga rethei lo tûr an ni a. An duh zâwng hna dang an thawh pawh an phalsak. An tu leh fate chuan hnathawh rêng rêng tum lova mobile phone leh computer ringawt an khalh tâk avângin an restaurant khâr tawh pawh chu an hawng ða leh a, an restaurant-ah chuan an thawhtîr ta a ni. Pawisa mamawh vâng a ni lo va. Hnathawh erawh an tân a ðul tih an hriat avâng a ni.

7. Volunteer : Volunteer chu kan hre vek. Min lo hruai kualtute pawh volunteer an ni. An hna ðul kalsanin thla khat dâwn min lo buaipui a ni. Museum ropui kan tlawh a. Chuta min hruaitu pawh volunteer a ni. Theological College-a hmun tifaitute pawh volunteer an ni a. Nau awmna leh tar enkawl na te kohhranin a nei a. Chuta buaipuitute chu volunteer an ni.

Hlawh nei lovin kohhran leh khawtlâng tân an thawk a ni. Keini pawh hetiang chi kan ngah. Ruat kan ni a, ða deuhvin kan thawk. Mahni hming pea thawh pawh kan inhuam ang. Hêng hi Mizote pawhin kan chhawm nun zêl a ða a ni.

Tlângkawmna : Mihring mihrinnaa hmasâwn tûr te, ðangkai tûr te chuan lehkha chhiar zau leh zin zau hi a pawimawh. Ram pâwn hmun ropui leh nuam tak taka zin te hi a theih phawt chuan a ða a, tum ngei tûr a ni. Chutih rual chuan, Mizoram chhûng ngei pawh a tam thei ang ber hmuh a ða.

Taiwan ram aţanga kan zir tûr tlêm azawng kan han ziak a. Ngaihtuahna sêngin kan hnam, kohhran leh khawtlâng tân hman ðangkai kan tum dâwn nia.

Ka hmuh leh hriat hi ka'n hrih ang che u. Lalrinfeli khawsak dân chu ka lo en reng a – Inrinni tûk a ni a. Zîng dâr 5:30-ah a tho va, khum chu a chhuksan hmam a ÷awngtai phawt a, a tho ta a, hmai a phih a.

A inthiar a: Hmai a phih zawh veleh inthiar tûrin ek in (toilet)-ah a lût a, a mawng aţanga bawlhhlawh lo chhuak chu a tawlh liam nghâl zêl theih nân commode a leih huh vek phawt a, a inthiar zawha a mawng a sil fai hmam fai takin a kut a sil phawt hnuah a mawng a sil a. Kut a sil hmasak kherna chhan chu – kut fai lo, kut khawrova mawng sil chu kut ze kârah bawlhhlawh a tâng thei a, a rimchhe ÷hîn, a hrisêl lo baw. A mawng a sil fai zawhah fai takin, sabon leh tuia a kut a sil zawh hnuah a lo chhuak a.

Lehkha a zir: A lehkha zirna dawhkân kianga zir tûra a ÷hut chuan, lehkhabu a keu hmam a ÷awngtai leh phawt a, tûkthuan ei hma zawng chu lehkha a zir a.

Chaw a ei: Mikhual an nei a, an mikhualpa chuan a chawah dailuah a chawm a, thîrfianin chaw a hâwp a, a thîrfian chu a hmuam pâwk pâwk a, chu thîrfian vêk chuan antui a hâwp a, chawhmeh suah nân a fian baw chu a hmang leh a, a kâ aţanga buhmal a pir chhuah, a thîrfiana kai berh luai chu chawhmeh chhawpna belthlêng (bowl) zawng zawngah chuan a sem darh a ni ber. Buhmal a thlah ÷euh lehngâl.

Lalrinfeli erawhin chutiingin a ti ve lo – Chawhmeh chhawpna belthlêng (bowl)-a thîrfian inriah sa chu hmangin a chawhmeh duh duh chu a chaw ei thlêngah a suak a, antui hâwp a duh apiingin a bowl (plate têt)-ah a suak têt têt a, a bowl chuan antui pawh chu a in ÷hîn. A puar hnu chuan a

kham dân ta a, fai takin a ei a, a chawthlêngah buhmal fang khat pawh a bâng lo; buhmal a thlahu hauh lo va, antui a tibaw hek lo. A thutna a thawhsan chuan bawlhhlawh pakhat mah a hnutchhiah lo.

Thingpui a sem: Chaw ei khamah chuan a kam a thuah fai a, fai takin kut a sil a, thlêng leh bungbêl dangte a sil fai a, hmun a phiah fai hnu chuan a nu leh pa leh an mikhualpa chu thingpui a rawn pe a.

No bengah a rawn chawi: Mi thenkhat chuan thingpui intu tûr khân no bengah an lo lâk tûrin, no tlênga thâmin thingpui an sem thîn (Thingpui intu tûrin a hmuam tûr tak no tlêng kha intiremhre takin an thâm tu thîn). Lalrinfeli chuan chutiingin a ti ve ngai lo, no bengah a rawn chawi a, a intu tûrten an duh dân dânin an lo la mai.

A kut vei lamin thingpui, a kut ding lamin a hmeh a keng: Lalrinfeli pawh chuan thingpui a in ve a. Kâa lut nghâl tûr kut vei lama barh hi a mawi lo va, a tenawmna lai pawh a awm. Lalrinfeli chuan chutiingin a ti ve ngai lo, a kut vei lamin thingpui, a kut ding lamin a hmeh a keng a. Thingpui a in zawh chuan no beng chu a khâwmtu tûrte lâk rem zâwngin a lo hûng a, mi dangte chuan no a khâwm theih tawh tih an lo hre ta mai a.

In leh a vêl a tifelfai: Chhuat a nâwt fai a, dârthlalang a nâwt fai leh vek a; chumi hnuah bungbêl zawng zawng, tihfai ngai apiang tifaia rem felin, purdah, cushion, mutbu leh an thuamhnaw dang sùk fai ngai apiang chu a nu nêl a su fai a, rem fel ngai apiang an rem fel a, in chhûnga lang thei leh hmun biru lai zawng zawng an tihfaia an rem fel thlap hnu chuan an compound chhûng leh an in bul kawngpui leh step te an phiat fai leh a, tlai lamah chuan an inbual fai leh ta a ni. Fai takin hâ a nâwt a, a rimchhiat loh nân a lei te pawh a

nâwt fai nghâl vek a; a bengêk leh a kumkâr zawng zawng a vawng vai vek a. Felfai chuan hawi vêl a nuam a, a hahdam a, a hrisêl a, a nih dân tûr ang taka rem felfai leh, bâl leh ʔawp awm hauh lova invawn fai hi Pathian thu âwihte awm dân tûr a ni tih a hre Chiang a, chutianga awm chu a nuam veng veng ʔhîn.

Lalrinfeli te anga mi fel ka hmuh hian kei Hmutheitua hian nuam ka ti a, Kristian Naupang chhiartu zawng zawngte hi mahni in chhûng ʔeuhvah lo fai ula, lo fel ula, lo thianghlim êm êm teh u.

MI SUAL CHAUH CHHUAH A NI

Lung in tâng tam takte hi mahni insawi thiam a dâwt hmanga thusawi chîngte hi an tam a, lung in aʔanga chhuah phah ta te pawh hi an tam tho va. Thiam loh changa lung in tâng pakhat ve thung erawh chu thu dik a sawi avângin chhuah a ni ve hlauh zâwk a ni.

King William I lal laiin ni khat chu Potsdam lung in a tlawh a, lung in tângte chu a mal tê tîn lung in an tân chhan a zâwt ʔeuh va. An vai mai chuan thil tihsual nei lo, rorêltuin thiam loh a chantîr mai avânga lung in tâng ta mai niin an insawi ʔeuh va. An zînga pakhat erawh chuan eng mah a sawi ve lo va, ngaihdam pawh dîl lo chuan a lo ding ve reng ringawt mai a. Lal ber chuan mak a ti hle mai a, “Nang pawh thil tihsual lo i ni ve ngei ang maw?” a han ti a. Mahse, chu pa chuan, “Ni lo ve, lal ber, kei chu ka sual avânga hrem tlâk ka ni rêng a ni,” tiin a chhâng ta si a. Lal ber chuan mak a ti lutuk a. Tâng vêngtu hnênah chuan, “Lung inah hian mi sual pakhat chauh a awm a nih hi, mi dang a hruai sual ve hmain chhuah vat rawh,” a ti ta a ni.

Hriatzauna Huang

Naupangte hi a tlângpuiin infiam nuam ti leh infiam nâna hun hmang tam êm êm mai kan ni hlawm a. Kan tih tûr dang tih thulh lo tâwka infiam thîn hi a tha hle. Tûn tûm hriatzauna huangah chuan infiamna chi hnih lo awm tan dân chungchâng kan târ lang dâwn a ni.

Basketball: Tûnlaia naupang leh thalaiten kan khelh nasat tak mai Basketball hi infiamna dang ang lo takin mi pakhatin a hmuh chhuah a ni a. A hmu chuaktu hi Dr James Naishmith, Scottish nupa Canada-a pêm lûtte fapa a ni. Kum 1891-ah khân Dr Naishmith hi YMCA International Training School, Springfield-ah Physical Education zirtirtu a ni a. Physical Education lama an hotupa ber Dr. Luther Gullick chuan thlasik laia zirlaiten in chhûnga an infiamna tûr infiamna thar ngaihtuah chhuak tûrin a ngên a. Dr. Gullick hian intlânsiak miten thlasik laia an taksa tha taksa an sawizawi theihna tûr infiamna, taksa inhliam harsatna (body contact tam lo) ni bawk si a duh a ni. Dr Naishmith chu chawlhkâr hnih hun a pe ta a.

Dr. Naishmith chuan an naupan laia an khelh thîn infiamna chi khat Duck on a Rock tih behchhanin infiamna chi thar Basketball hi a lo duang chhuak ta a. Basketball game hmasa ber chu Mizorama Chanchin Tha a lo thlen kum, kum 1891 December ni 21-ah khân an khêl ta a ni. A tîrah chuan ball atân football an hmang ve mai a. Basket hi a kaw tlanga an siam loh avângin, basket chhûnga ball an vawm luh chuan leihlâwna lâwna ball an lâk leh chhûng an chawlh zêl a ngai thîn. Tûnlaia Basketball game ang lo takin a tîr lamah chuan ball vawm sawt chung a tlânpui phal a ni lo bawk.

Basketball hmu chuaktu Dr. Naishmith hi Presbyterian

College atanga theology zir chhuak ngat a ni a. A infiamna hmuh chhuah Basketball chu an khelh tan kum atang hian YMCA, Springfield-ah hian an khêl nasa nghâl hle a. Hmun danga YMCA hmunah te a darh zau zêl a. Khawvêla infiamna lâr ber pâwl leh sum tamna ber pâwl a lo ni chho ta a. Tûnah hian mi maktaduai 300 vêl zetin Basketball hi an khêl thîn nia ngaih a ni.

Tennis: Tennis ang chi infiamna hi hmânlaiin Grik-hoten an lo khêl tawh niin an sawi thîn a. Tûnlaia kan khelh thîn tennis lo ințan chhoh erawh chu kum za bi 12-na vêl atangin a ni a. Europe-a puithiamte chu kuta ball bêngin an infiam thîn a. A tîrah chuan kut lâwngin an khêl a, a hnu deuhah chuan savun kutkawr bun an chîng cho ta a. Na zâwk leh dik zâwka ball a kal theih nân he savun kutkawr hi ball vuakna hmanrua hmangin an thlâk leh ta a. Hei hi tennis racquet lo pian chhuahna bul a ni ta a ni.

Tennis ball pawh hi a tîrah chuan thinga siam a ni thîn a. A hnu deuhah chuan ball-a tîn awlsamna tûr zâwngin a chhûngah thil eng emaw an thun ta thîn a. Kum za bi 14-naah pheî chuan Europe khawmualpui ram hrang hranga puithiamten tennis hi an khêlin an vawrh lâr ta hle mai a. French Lal Louis X pawh kum 1316-ah khân tennis a khelh vak hnu lawkah a thi a ni. Kum 1530-ah England lal Henry VIII chuan lal in bulah tennis court a siam a, kum 1583-ah tennis racquet hmasa ber chu Italy-ah siam a ni a. Tichuan, 1873-ah Major Walter Wingfield chuan tûnlaia tennis game kan khelh ang hi a duang chhuak ta a, a hmingah Sphairistike a vuah a. A hming a vuah ai hian he game a sawina pakhat Lawn Tennis tih chu hriat lâr a lo ni ta zâwk a ni.

Tennis chu infiamna lâr tak lo ni chhoin, tennis khêl thiamte chuan sum tam tak tak an hlawh chhuak ta a. Tûnah hian United States-ah ringawt pawh mi maktaduai 18 vêl laiin tennis hi an khêl thîn a ni.

Tûn ÷umah hian mi tam zâwkin kan ngaihtuah êm êm loh leh hriat pawh kan tum lêm loh ‘Mizo ÷awnga Bible kan neih dân’ kan târ lang dâwn a ni. Tûnah a ÷angkaina leh a hlutna hre thiam chiah lo mah ila, nakinah kan tân a la ÷angkai dâwn avângin dah ÷hat ni thei sela a duhawm hle.

Kum zabi 16-naa Kohhran Siam÷hatna kan tih mai (Protestant Reformation) a awm hma kha chuan kohhran mipuite hmuh phâkin Bible hi a awm ngai lo va, kohhranin a khuahkhirh tlat ÷hîn a ni. Khawthlang Kohhran (Roman Catholic Kohhran)-in ÷awng hrang hranga Bible lehlin hi an phal ngai lo va, a rûka lo letling an awm pawhin hriat chhauh tumin an bei ÷hîn. A târah chuan Thuthlung Hlui hi Hebrai ÷awnga ziah a ni a. Lal Isua pian hma kum BC 250 vêlah mi thiam rual 70 vêlin Aigupta rama Alexandria khuaah Grik ÷awngin an letling a, chu chu *Septuagint* tih tâk hi a ni a. Thuthlung Thar hi chu Grik ÷awnga ziah a ni.

Kum AD 400-ah Kohhran Pate zînga mi Jerome-a’n Latin ÷awngin Bible pum pui a letling a, chu chu *Vulgate* tih a ni. Vulgate chu Khawthlang Kohhran Bible hman ber a ni a; amaherawhchu, Latin ÷awnga ziah a nih avângin Latin ÷awng thiam puithiamte chauhvin an hmang ÷angkai thei a ni.

Hun a lo kal zêl a, Europe ram pum pui Kristian ram a lo nih khân Latin ÷awng thiam ve lo puithiam tam tak an lo awm ta a. Chu chuan kohhran chhûngah harsatna a thlen a. Kum zabi 16-naah Kohhran Siam÷hat a ni a. Mi tam tak puithiam leh puithiam lo pawh Roman Catholic Kohhran a÷angin an chhuak a, Reformed Kohhran an din ta a. Reformed Kohhrana awmte chuan anmahni hnam ÷awngin Bible chu an letling a, chu chu mi tin chhiar theih tûrin Europe ram pum puiah an sem darh ta a ni.

India ramah chuan William Carey-a'n Bible lehlin chu hna pui berah a nei a. India ram ÷awng chi hrang hrangin Bible a letling a. Kum 1941-ah Khasi ramah Welsh Missionary-te an lo chhuak a, an hna hmasa chu Khasi ÷awng zir thiam leh Khasi ÷awnga Bible lehlin a ni. Missionary-te thawh rimna avângin Khasi Kohhran chuan kum 1897 khân an ÷awngin Bible pum pui an nei hman tawh a. India hmarchhaka mahni ÷awnga Bible pum pui nei hmasa ber an ni. Kum 1894-ah Arthington Mission tirhin Pu Buanga leh Sap Upate chu Mizoramah Chanchin ÷ha hril tûrin an lo chhuak a, Mizo ÷awnga Bible lehlin hna chu hna hmasaah an rawn neih ve leh a ni.

1. Mizo Bible lehlin thu: Mizo ÷awnga Bible kan neih dân chanchin hi chanchin ngaihnawm tak a ni. A aw b siam chawpin missionary-ten Mizo Bible an letling a ni a, an chhuanawm hle mai. Thuthlung Thar an letling hmasa a, an chhut thar leh dân apiangin an en nawn leh ÷hîn a ni. Thuthlung Thar an lehlin kima, a bua an chhuah hnuah Thuthlung Hlui an letling leh a ni.

(1) Thuthlung Thar lehlin thu: Pu Buanga leh Sap Upa kha Mizoram an lo luh hmain Silchar-ah British sawrkâr a÷anga Mizorama luh phalna nghâkin kum khat dân lai an awm a. Silchar-a an awm lai hian Mizo khualzin hnên a÷angin Mizo ÷awng eng emaw zât an zir thiam hman a. Mizoram an lo luh hnuah Mizo ÷awng an zir nghâl a. Hun rei lo te hnuah an zir thiam ta mai a ni. An zir thiam hnuah chuan Mizote tâna ro hlu berte zînga mi Mizo ÷awngin a aw b an siam chhuak a. Chu an a aw b siam chu an bul hnaia Mizo tlangvâl ÷henkhatte an zirtîr a. Ziak leh chhiar zir thiam hmasate chu Khamliana, Suaka leh Thangphunga-te an ni. An sikula lo kal duh apiangte pawh an zirtîr zêl bawk a. Suaka leh Thangphunga-te pahnih hian Pu Buanga leh Sâp Upate chu Bible lehlin hnaah an ÷anpui ÷hîn. Kum li an awm chhûngin Chanchin ÷ha Luka ziak te, Chanchin ÷ha Johana ziak te leh Tirhkohte Thiltih te an letling

zo hman. December 1897 tâwp dânw t̄p̄ah Mizoram an chhuahsan ta a ni.

An chhuahsan hmain Welsh Presbyterian Kohhran tirhin Zosaphluia chu Presbyterian Mission chuan field rawn hawng t̄rin Mizoram a rawn thleng hman a, thla thum dânw lai an awm ho hman a ni. Kum 1898-ah Zosaphthara a lo chhuak ve leh a. Pu Buanga te Bible lehlin hna kha Zosaphluia leh Zosaphthara chuan an chhunzawm ve leh a ni. Kum 1903-ah Pu Buanga leh Sap Uplate chu Baptist Missionary Society tirhin Mizoram chhim lamah an lo chhuak a, Lungleiah hun rei lo deuh an awm phawt a, chumi hnuah Sêrkâwn khuaah Mission Station an bun nghet ta a ni. Anni pahnih hi an lo kal hmasak khân Arthington Mission tirha lo kal an ni a. T̄n t̄umah hi chuan Baptist Missionary Society tirha lo kal an ni thung. An lo chhuah leh hnuah hian Zosaphluia leh Zosaphthara te chuan Bible lehlin hnaa thawk ho t̄rin an sâwm a, an thawk ho ta a ni. Thuthlung Thar bu hrang hrangte chu chhim lam leh hmâr lam Zosapte chuan lehlin t̄r bute an insem a. Kum 1914-ah an letling zo vek a. Kum 1916-ah a buin an tichhuak thei ta a ni. A t̄r t̄e a t̄angin Bible lehlin hnaah hi chuan Presbyterian Kohhran leh Baptist Kohhrante chu kohhran pakhat ang chiahin an thawk ho va, t̄n thlengin an la thawk ho ta zêl a ni.

Bible mal lehlin hmasak ber hi Luka ziaak a ni a, kum 1897-ah tihchhuah a ni. Letlingtute hian an lehlinte chu chhut chhuah a nih hmain an en nawn leh t̄hîn a. Luka ziaak pawh hi an en nawn fo. Kum 1898-ah Luka, Johana leh Tirhkohte Thiltih bute London-ah chhut a ni a. Kum 1899-ah Mizoramah rawn thawn thlen a ni. Kum 1906-ah Matthaia leh Marka bute chhut chhuah a ni a, kum 1907-ah Korinth lehkhathawn pakhatna leh pahnihna chhut a ni a, kum 1910-ah Marka bu chhut chhuah a ni. Hemi kum vêk hian Matthaia, Luka, Tirhkohte Thiltih leh 1 & 2 Korinth bute tihchhuah a ni. Kum 1911-ah

Thupuan bu chhut chhuah leh a ni a. Kum 1912-ah Ephesi, Galatia, Kolossa, Philippi, Hebrai leh Philemona te chhut a ni leh a. Kum 1914-ah Rom lekhathawn chhut a ni a, 1 & 2 Korinth pawh chhut nawn leh a ni. Kum 1915-ah 1 & 2 Timothea leh Jakoba chhuah a ni a, Galatia, Ephesi, 1 & 2 Petera, 1, 2 & 3 Johana leh Juda te chhut chhuah a ni bawk. Kum 1916-ah Thuthlung Thar bu mal hrang hrangte chu chhut chhuah vek a ni a. Kum 1917-ah chuan Thuthlung Thar bu zawng zawngte chu bu khatah siamin a bu kimin chhut chhuah a ni ta a ni.

(2) Thuthlung Thar en nawn thu: Thuthlung Thar bu chhuak hmasa ber chu Pu Buanga leh Pastor Zathangan an en nawn a. Kum 1923-ah Kolkata-ah chhuttîr a ni. Kum 1924-ah Mizoram a rawn thleng a. Hei hi hman tâk zêl a ni a, kum 1963-ah a pum puia en nawn rawtna Bible Society of India lam aţangin a lo awm a. Kum 1965-ah bul ţan a ni a, kum 1986-ah an peih thei chauh a ni. August 29, 1986-ah Dâwrpui Biak Inah B.K. Pramanik, General Secretary, Bible Society of India-in hman theih tûrin a tlângzarh a ni.

(3) Thuthlung Hlui lehlin thu: Kum 1916-a Thuthlung Thar bu lehlin zawh a nih khân Thuthlung Hlui bu mal lehlin hna ţan nghâl a ni a. Kum 1914-1918 chhông Indopui 1-na a awm a, hei vâng hian Mizoramah Mission hna a khaihlak nasa hle a. Thuthlung Hlui lehlin hna pawh a kal chak thei lo. Indopui avâng hian Sap ram kohhrante sum lamah an harsa a. Mission Field-a an kohhran dinte an ţanpui ţha thei lo va, hei vâng hian Bible lehlin hna thawktute pawh sum harsatna avâng leh lehkhapuan lei tûr awm ţhat loh avângin hma an sâwn thei lo a ni.

Bible lehlin hna hi a hautak hle a, kum 40 dâwn lai lehlin nân hun hman a ni. Kum 1956-ah an zo thei a, kum 1959-ah Bible Society chuan hman theih tûrin a lo chhu chhuak ta a,

September 6, 1959-ah Mission Vêng Kohhran Biak Inah Pu R.W. Phillip, Secretary, Assam Auxiliary chuan Mizo Bible 'Pathian Lehkhabu Thianghlim' chu a tlângzarh ta a ni.

2. Bible lehlin thar thu: Kum 1963-ah chhim leh hmâr kohhran hruaitute inhmu khâwm chuan Bible hman lai lehlin thar leh an rêl a. BSI hotute hnênah thlenin an thlazâr hnuaiyah kum 1964-ah lehlin hna ãan a ni leh a. Lehlin hmasa hi a lo rei tawh avâng leh ãawng hrim hrim pawh tihdanglam ngai a awm nual a ni.

Bible lehlin hna hi chhim lamah mi parukin an thawk a, hmâr lamah mi pasarihin an thawk bawk a. Tichuan, June 1984-ah an zo thei a. August 29, 1986-ah B.K. Pramanik, General Secretary, Bible Society of India chuan Thuthlung Thar lehlin thar, 'Hmangaihna Aw' tih chu Dâwrpui Biak Inah a tlângzarh a, hman zui nghâl a ni.

Thuthlung Thar lehlin a chhuah fel hnu hian Thuthlung Hlui lehlin hna ãan zui leh nghâl a ni a. Chhim lamah mi pangain an letling a, hmâr lamah mi pariatin an letling thung.

Hêng lehlin hna thawk tûra kohhranin a ruatte hian thahnemngai takin an thawk a, September 1992-ah zawh fel a ni a, Dr. A.M. Prabhakaran chuan Mizo Bible pum pui, lehlin thar chu November 25, 1995-ah Dâwrpui Biak Inah a tlângzarh ta a. Amaherawhchu, he Bible lehlin thar hi chhut sual a tam avângin copy tam tak chhuttîr a ni lo va. Bible Society of India, Aizawl Auxiliary chuan en dik leh vek tûra a tih angin en dik leh vek a ni a. Kum 2005-ah peih fel a ni a. January 2006-ah hralh chhuah theih tûra peih a ni ta a ni.

(He thu hi 'Mizoram Presbyterian Kohhran Chanchin' Rev. Lalchhuanliana ziah, siam rem ngai siam rema, kaitawia chhuah chhâwn a ni. - Ed.)

CHEI CHHUAH

*Chhangper panga leh sangha pahnih hmanga
mipui sangna hrai*

KA HMUH ANG HMU THEI RAWH

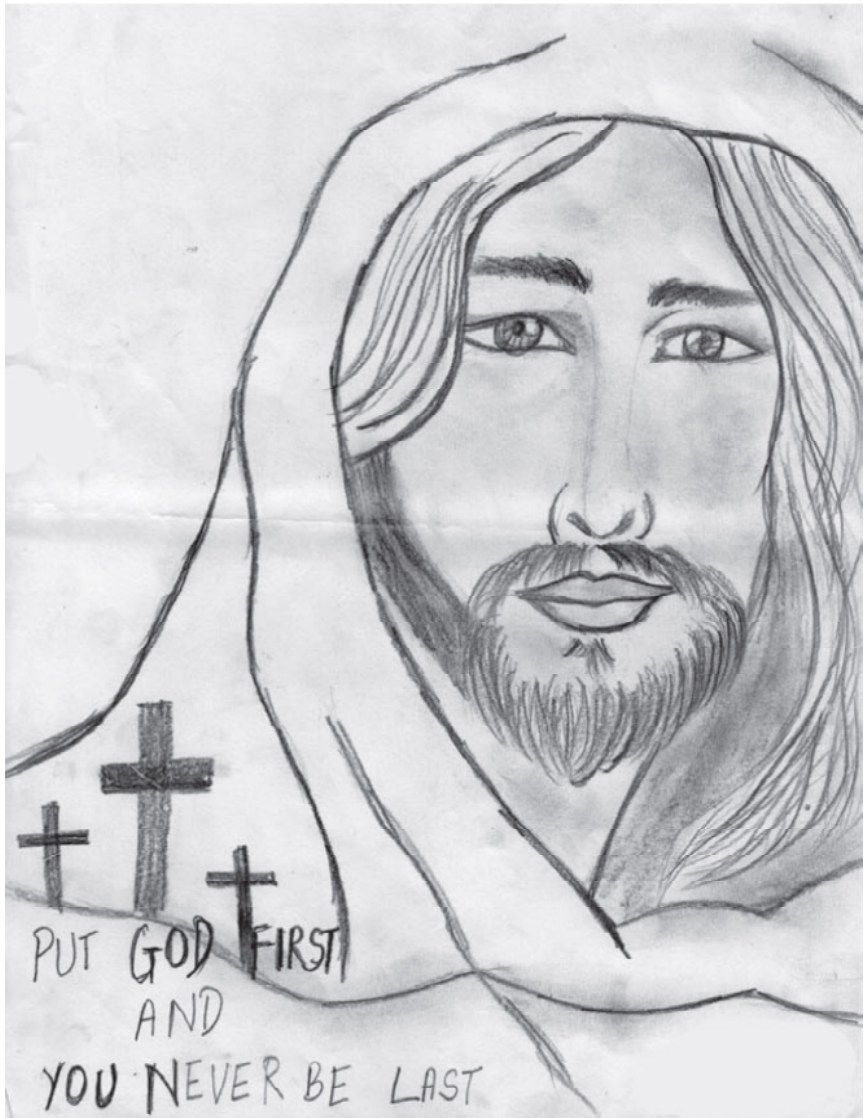
A chung a lemziak chi hnih khi ngun takin en la, a inan lohna chi ruk hmu thei rawh.

A hnuaiah hian a chhanna lo ziak la:

1.
2.
3.
4.
5.
6.

August thla chhanna

1. Kraws a awm ve lo	2. Thing a têt zawk	3. Tukverh a tam bik
4. A beng a hlai zawk	5. Pal ban a tam zawk	6. Sazupui a awm bik

Lemziaktu : H. REMRUATPUII & H. VANLALHLUNA
Marka Group, Intermediate Department
Bethlehem Venglai Kohhran

Postal Registration No. MZR/70/2018-2020 RNI Registration No. 66996/96

To,

KHAWTHAI S KOHHRAN NAUPANG SUNDAY SCHOOL

Published by Rev. Dr. C. Chawngmingliana
Synod Literature & Publication Board, Aizawl and
Printed at the Synod Press, Mission Veng, Aizawl - 796001.

Copies - 33,500